

ΒΑΣΕΙΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ- ΤΙΚΟΤΗΤΑ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Υπό

Κωνσταντίνου Χ. Οικονόμου

Υποψηφίου Διδάκτορος

Κολλέγιο Αγίας Αικατερίνης, Πανεπιστήμιο Κέιμπριτζ

Abstract

GREEK BUSINESS DATABASES FOR THE RESEARCH ON ENTREPRENEURSHIP: PROBLEMS AND CHALLENGES

The author of this article aims to engage the attention of the contemporary scientific community of Greek economists, regardless of sector, concerning issues and problems with the organisation and the use of the Greek business databases. A brief theoretical discussion of the relevant literature on entrepreneurship is presented and a series of issues related to the secondary business databases and ways of their classification. The article focuses on the two main available Greek business databases, their advantages and limitations. Emphasis is placed on the V.A.T. database of the National Statistical Services of Greece. An institutionalised collaboration of the scientific community with the N.S.S.G is suggested. Attention should be paid to the improvement of existent and future business databases. The foundation of a national-level register of enterprises is proposed for firm registration and collection of relevant material. JEL Classification: M-13.

1. Η διαφαινόμενη τάση αυτονόμησης της έρευνας για την επιχειρηματικότητα

Από το δεύτερο μισό του περασμένου αιώνα έως σήμερα, έχει πραγματοποιηθεί μια στροφή στη κατεύθυνση της έρευνας στη διεθνή οικονομική βιβλιογραφία και αρθρογραφία με αντικείμενο τις επιχειρήσεις, ιδιαίτερα τις Μικρομεσαίες και την επιχειρηματικότητα. Οι ΜΜΕ έχουν προσελκύσει τους «προβολείς» της οικονομικής βιβλιογραφίας λόγω των αλλαγών που συντελέστηκαν κατά την περίοδο αυτή στην παραγωγική διαδικασία και στον τρόπο οργάνωσης του κεφαλαίου, οι οποίες και ανέδειξαν την σχετική σημασία τους στις εθνικές, τομεακές, κλαδικές, περιφερειακές και τοπικές οικονομίες. Παράλληλα και συχνά με μικρές παραλλαγές ως προς τα θέματα

και την μεθοδολογία, αναπτύσσεται ένα ραγδαία αυξανόμενο επιστημονικό ενδιαφέρον για την έρευνα σχετικά με την επιχειρηματικότητα. Η έρευνα αυτή εκτείνεται σε έναν πολύ ευρύ θεματολογικό ορίζοντα που περιλαμβάνει ζητήματα σχετικά με τους επιχειρηματίες, τη θέση και τον ρόλο τους στην παραγωγή¹, ολόκληρο το πλέγμα των σχετικών με επιχειρήσεις παραγόντων, δραστηριοτήτων και διαδικασιών και την αναζήτηση πιθανών κανόνων ή έστω λογικών που να τις διέπουν. Επειδή δε ο αριθμός των σχετικών άρθρων ξεπερνάει κατά πολύ πλέον ένα κρίσιμο μέγεθος, έχει αρχίσει να παρατηρείται μια τάση επιστημονικής αυτονόμησης της έρευνας και ανάλυσης γύρω από το πεδίο της επιχειρηματικότητας, παρά τις όποιες επιφυλάξεις που εκφράζουν οικονομολόγοι που προέρχονται από περισσότερο «παραδοσιακούς» κλάδους.

Κοινός παρονομαστής της σχετικής αρθρογραφίας και βιβλιογραφίας είναι το πολυποίκιλο των θεμάτων που εξετάζονται και των μεθόδων που χρησιμοποιούνται (Davidson et al., 2001, Low 2001). Ιδιαίτερη θέση μεταξύ των εξεταζόμενων θεμάτων κατέχει η ανταγωνιστικότητα, η ανάπτυξη των επιχειρήσεων σε αριθμό ή σε μέγεθος, η επιβίωσή τους και η ικανότητά τους προς επιβίωση (βιωσιμότητα), η παύση λειτουργίας τους και η ροπή τους προς αυτήν (θνησιμότητα) και το σύνολο των παραγόντων εσωτερικών ή εξωτερικών της επιχείρησης που επηρεάζουν τις διαδικασίες αυτές (όπως η ηλικία, το αρχικό μέγεθος, η διοίκηση, η εγκατάσταση κ.ά.). Τα παραπάνω μελετώνται σε διάφορους κλάδους και χωρικές ενότητες, με διάφορες μεθόδους άλλοτε ποιοτικές και άλλοτε ποσοτικές και με χρήση στοιχείων και δεδομένων τόσο από πρωτογενείς όσο και από δευτερογενείς πηγές.

Είναι τόσο ευρύς ο ορίζοντας των σχετικών επιστημονικών ζητημάτων και τέτοια η συμβολή πολλών παραδοσιακών επιστημονικών κλάδων και σχολών των οικονομικών, ώστε δεν θα ήταν παράδοξο να διατυπωθεί η άποψη ότι πιθανόν οι οικονομικές επιστήμες και οι επιστήμες των επιχειρήσεων να διέρχονται μια επιστημονική «μετατόπιση παραδείγματος» («paradigm shift»), με την έννοια που ο όρος αυτός χρησιμοποιείται από τον Κούν (Kuhn 1962). Στα πλαίσια αυτά μάλιστα η έρευνα για τις Μικρομεσαίες μόνο ως τμήμα που συμπληρώνει το ευρύτερο σύνολο της έρευνας για την επιχειρηματικότητα μπορεί να θεωρηθεί.

Πρέπει να σημειωθεί ωστόσο ότι είναι τόσο σύνθετο το πλέγμα των θεμάτων που εξετάζονται, των διαφορετικών πρισμάτων κάτω από τα οποία αυτά εξετάζονται και των τεχνικών και εργαλείων που χρησιμοποιούνται, ώστε πολλοί μελετητές να παρατηρούν μια συγκεχυμένη επιστημονικότητα, έναν αποσπασματικό χαρακτήρα της υφιστάμενης γνώσης και μια «ανωριμότητα» ή έστω έναν πρώιμο χαρακτήρα στην αρθρογραφία και στο ανα-

δεικνυόμενο επιστημονικό πεδίο (Cunningham and Lischeron 1991, Davidson et al., 2001).

Παρά το νεαρό της σχετικής αρθρογραφίας έχουν ήδη επιχειρηθεί σποραδικές ταξινομήσεις της. Για τις Μικρομεσαίες η πιο αξιόλογη από αυτές είναι η προσπάθεια του Storey να ταξινομήσει θεματολογικά ένα πολύ πλούσιο ερευνητικό υλικό, με έμφαση στην έρευνα κατά τις τελευταίες τρεις δεκαετίες που πραγματοποιείται κυρίως στην Μεγάλη Βρετανία (Storey, 1994). Για τα θέματα της επιχειρηματικότητας υπάρχουν διάφορες εργασίες ταξινόμησης, με κυριότερες αυτές που προέρχονται από Αμερικανούς και Σκανδιναβούς επιστήμονες που επιχειρούν την επιστημονική οριοθέτηση του πεδίου. Ο αναγνώστης παραπέμπεται σε πρόσφατο τεύχος του επιστημονικού περιοδικού *Entrepreneurship Theory and Practice*, όπου γίνεται αναφορά σε όλες σχεδόν τις έως σήμερα προτεινόμενες ταξινομήσεις (*Entrepreneurship Theory and Practice*, Τεύχος 25, 4, Καλοκαίρι 2001). Ως ιδιαίτερα αξιόλογη επισημαίνεται εδώ η προτεινόμενη από τους Low και MacMillan ταξινόμηση, με βάση έξι διαφορετικά κριτήρια: α) τον στόχο της έρευνας, β) την επιλογή της θεωρητικής προοπτικής, γ) την εστίαση στα υπό εξέταση θέματα, δ) το επίπεδο ή τα επίπεδα ανάλυσης, ε) το χρονικό πλαίσιο της ανάλυσης και ζ) τις μεθοδολογίες που χρησιμοποιούνται (Low and MacMillan 1988).

2. Θέματα σχετικά με τις δευτερογενείς βάσεις δεδομένων που χρησιμοποιούνται στη σχετική βιβλιογραφία και αρθρογραφία και προτεινόμενες ταξινομήσεις τους

Η σημασία της δευτερογενούς έρευνας στην έρευνα για την επιχειρηματικότητα και η ανάγκη επέκτασης της χρήσης της έχει ήδη επισημανθεί από πολλούς μελετητές (Low and MacMillan 1988, Katz 1992, Storey 1994, Katz 2000, Low 2001, Davidson et al., 2001).

Δεδομένου του αυξανόμενου ενδιαφέροντος και της ανάγκης για την κατανόηση των θεμάτων που απασχολούν τους επιστήμονες που εργάζονται στον χώρο και προκειμένου να βελτιωθεί ο σχεδιασμός σχετικής πολιτικής σε εθνικό, περιφερειακό ή υπερεθνικό/ευρωπαϊκό επίπεδο, έχει αρχίσει κατά τα τελευταία χρόνια να δίνεται έμφαση στην διαθεσιμότητα, αξιοπιστία, οργάνωση και χρηστικότητα ειδικά των δευτερογενών βάσεων δεδομένων επιχειρήσεων, ώστε να εξυπηρετηθεί καλύτερα η έρευνα (Bates 1990, Katz 1992, Wolken 1998, Katz 2000).

Η χρήση των στοιχείων των βάσεων εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Ενδεικτικά αναφέρονται οι ανάγκες της έρευνας και η σχετικότητα της βάσης

ως προς αυτές, η προσβασιμότητα των ερευνητών στα δεδομένα των βάσεων, το κόστος και η ευκολία χρήσης αυτών, η πληρότητα αυτών, η ύπαρξη τους σε κατάλληλη προς επεξεργασία μορφή, η δυνατότητα σύνδεσής τους με άλλα στοιχεία, η τήρηση της εμπιστευτικότητας καθώς και άλλοι παράγοντες, άλλοτε πιο τεχνικοί και επιστημονικοί και άλλοτε περισσότερο καθημερινοί και ανθρώπινοι.

Τα πλεονεκτήματα από την χρήση των βάσεων αυτών είναι γνωστά στους στατιστικολόγους και στους ερευνητές ευρύτερα: μεγαλύτερη ταχύτητα πρόσβασης στα δεδομένα, δυνατότητα πρόσβασης σε υποσύνολα και υποομάδες του γενικού πληθυσμού, μεγαλύτερη αντιπροσωπευτικότητα του πληθυσμού από την δειγματοληψία (ιδιαίτερα αν παρέχονται δυνατότητες σχεδιασμού του τρόπου άντλησης δείγματος ή αν οι βάσεις έχουν δημιουργηθεί με «quotas») και μεγαλύτερη πιθανότητα να έχει γίνει ορθή καταγραφή στοιχείων (ειδικά αν προέρχονται από ερωτηματολόγια όπου οι ερωτήσεις επαναλαμβάνονται). Επίσης πολλές από αυτές τις βάσεις διαθέτουν ηλεκτρονική πρόσβαση και άρα ευρεία και άμεση προσβασιμότητα. Ωστόσο στα αρνητικά σημεία συγκαταλέγονται κατά πρώτον η έλλειψη «βαθμών ελευθερίας» από την πλευρά του ερευνητή, αφού οι ερωτήσεις τίθενται από τους υπεύθυνους χειριστές/χρήστες της βάσης και όχι από τον εκάστοτε ερευνώντα ένα επιστημονικό ζήτημα και κατά δεύτερον, και ως συνέπεια αυτού, η εξάρτηση από τους χειριστές/χρήστες (Katz 2000). Τα δυο αυτά μειονεκτήματα είναι που καθιστούν αναγκαίο τον επιστημονικό διάλογο σχετικά με την οργάνωση και την χρηστικότητα των βάσεων (Dale et al., 1988, Katz 2000).

Υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τύποι βάσεων επιχειρήσεων διεθνώς που χρησιμοποιούνται στην έρευνα σχετικά με την επιχειρηματικότητα. Με κριτήριο το ιδιοκτησιακό καθεστώς του φορέα προέλευσης οι δευτερογενείς βάσεις μπορεί να διακριθούν σε δημόσιες, ιδιωτικές και εκείνες που δημιουργούνται από πανεπιστημιακά και ερευνητικά κέντρα και ινστιτούτα.

Ορισμένοι μελετητές χρησιμοποιούν άλλα κριτήρια ταξινόμησης, ανάλογα με τις ανάγκες της έρευνας: Για παράδειγμα οι Bannock and Partners (1989) απαριθμούν επτά κύριες επίσημες κρατικές βάσεις στην Μεγάλη Βρετανία, ειδικά για θέματα απασχόλησης, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται και τα Μητρώα των επιχειρήσεων που υποβάλλουν Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.). Ο Katz αποδέχεται τη διάκριση μεταξύ δευτερογενών πηγών και δευτερογενών βάσεων που προτείνουν νωρίτερα οι Stewart and Kamins (1992) και κατηγοριοποιεί τις δευτερογενείς πηγές δεδομένων σε πέντε διαφορετικούς τύπους: α) σε δημοσιευμένα αποτελέσματα β) σε στοιχεία από

δημοσιευμένες μελέτες, γ) σε εμπορικές πηγές δεδομένων, δ) σε κυβερνητικές/κεντρικές πηγές δεδομένων και ε) σε αρχεία (Katz 2000).

Γενικά οι βάσεις που προέρχονται από φορολογικά δεδομένα είναι και οι περισσότερο χρησιμοποιούμενες. Για παράδειγμα οι Brock και Evans (1989) στο άρθρο τους που αναλύει την σημασία των ΜΜΕ στην αμερικανική οικονομία χρησιμοποιούν φορολογικά στοιχεία. Ειδικά τα Μητρώα Επιχειρήσεων Φ.Π.Α. είναι δημόσιου χαρακτήρα βάσεις δεδομένων, αρκετά διαδεδομένες διεθνώς στην σχετική αρθρογραφία². Οι βάσεις αυτές, αν και εξαιρούν επιχειρήσεις που δεν υποβάλλουν Φ.Π.Α., εντούτοις περιλαμβάνουν αντιπροσωπευτικό αριθμό επιχειρήσεων των εθνικών οικονομιών ή/και επί μέρους τμημάτων αυτών, στα οποία μπορεί να εστιάσει η έρευνα. Επίσης συγκεντρώνουν στοιχεία οικονομικής φύσης (τζίρο και απασχόληση συνήθως, σε ορισμένες χώρες και κέρδη), γεωγραφίας (τοποθεσίας της επιχείρησης στα διαφορετικά χωρικά επίπεδα), καθώς και έναν αριθμό στοιχείων ταυτότητας και συνεπώς μπορεί να χρησιμοποιηθούν τόσο για έρευνες ποιοτικής όσο και ποσοτικής ανάλυσης, με σεβασμό προς την εμπιστευτικότητα των στοιχείων.

Υπάρχουν πολλές άλλες επί μέρους βάσεις δημόσιου χαρακτήρα, που προέρχονται είτε από την εθνικές στατιστικές υπηρεσίες, είτε από άλλες επίσημες κρατικές πηγές (υπουργεία, διάφορες διευθύνσεις και γραμματείες), είτε από άλλους δημόσιους φορείς (φορείς ασφάλισης, δημόσιους οργανισμούς κ.α.). Η χρήση αυτών προτιμάται για λόγους εστίασης της έρευνας σε έναν συγκεκριμένο κλάδο, τομέα ή σε κάποιο συγκεκριμένο θέμα, καθώς και για λόγους πρακτικούς (όπως η μη πρόσβαση σε καλύτερα δεδομένα, η μη ύπαρξη καλύτερων δεδομένων τη συγκεκριμένη περίοδο, τα χαμηλά ή μηδενικά κόστη κ.α.). Σχετικό παράδειγμα αποτελεί η εργασία του Lucas (1979) που αναλύει την κατανομή του μεγέθους των επιχειρήσεων, χρησιμοποιώντας στοιχεία από το «U.S. Department of Commerce» (Υπουργείο Εμπορίου των Η.Π.Α.). Επίσης ο Evans (1987) εξετάζει την ανάπτυξη των επιχειρήσεων, την συσχέτιση αυτής με την ηλικία και το μέγεθός τους και αποδεικνύει την ορθότητα της θεωρίας του Jovanovic για την «υπό μόρφωση επιχείρηση»³, χρησιμοποιώντας ένα δείγμα βιομηχανικών επιχειρήσεων από την βάση δεδομένων των Η.Π.Α. «Small Business Data Base», η οποία έχει δημιουργηθεί από το «U.S. Small Business Administration», για συγκεκριμένες χρονολογίες.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης οι απογραφικές βάσεις δεδομένων, επειδή συμπεριλαμβάνουν όλες τις επιχειρήσεις του τομέα, κλάδου ή της χωρικής ενότητας που αφορούν. Στοιχεία απογραφικών βάσεων προτιμούνται συχνά στη βιβλιογραφία και αρθρογραφία, όταν είναι διαθέσιμα. Για παράδειγμα οι Dunne et al., εξετάζοντας τόσο την κλαδική εισοδο

και έξοδο των βιομηχανικών επιχειρήσεων όσο και την πορεία ανάπτυξης των εισερχόμενων στους κλάδους επιχειρήσεων, κάνουν χρήση απογραφικών δεδομένων για τη βιομηχανία των Η.Π.Α, από το «Census of Manufacturing» (Dunne et al., 1988, Dunne et al., 1989). Στην βάση αυτή έχει προηγηθεί εργασία ταυτοποίησης των επιχειρήσεων με ακρίβεια, ώστε για την ίδια επιχείρηση να υπάρχουν συνεχόμενα ετήσια στοιχεία και άρα να είναι δυνατή η δημιουργία χρονολογικών σειρών και δεδομένων «πάνελ» (Dunne and Roberts 1986)¹

Βάσεις δεδομένων προσφέρονται και από ορισμένες εταιρείες του ιδιωτικού τομέα που λειτουργούν ως παροχείς πληροφοριών για επιχειρήσεις. Η εταιρεία Dun and Bradstreet παρέχει την πιο ευρέως χρησιμοποιούμενη βάση διεθνώς, σε στοιχεία της οποίας έχουν στηριχθεί πολλές μελέτες για τις ΜΜΕ και την επιχειρηματικότητα, όπως η πρωτοποριακή εργασία του David Birch, με την οποίαν αναγνωρίστηκε η σημασία των ΜΜΕ ως κυρίων παραγωγών θέσεων εργασίας, στην Αμερικάνικη οικονομία αλλά και ευρύτερα⁵. Η εταιρεία συνεργάζεται με εθνικούς παροχείς στοιχείων από όπου και αγοράζει στοιχεία. Για παράδειγμα στη Μεγάλη Βρετανία προμηθεύεται στοιχεία από το «Companies House» και τα μεταπωλεί, μετά από κατάλληλη επεξεργασία. Αρκετές τέτοιες εταιρείες έχουν αρχίσει να δημιουργούνται τα τελευταία χρόνια. Οι εταιρείες αυτές πωλούν στοιχεία και σε δημόσιους φορείς.

Οι πανεπιστημιακές βάσεις δεδομένων στηρίζονται συνήθως σε έναν συνδυασμό στοιχείων από ιδιωτικές και δημόσιες βάσεις, προσαρμοσμένο στις ερευνητικές ανάγκες της επιστημονικής κοινότητας του ιδρύματος που τις συντάσσει. Στη Μεγάλη Βρετανία σε ορισμένα ερευνητικά κέντρα και ιδρύματα, αφού ληφθεί υπόψη η διαθεσιμότητα στοιχείων από βάσεις δεδομένων σε πανβρετανικό επίπεδο, γίνεται συγκέντρωση πληροφοριακού υλικού από ιδιωτικές βάσεις, προκειμένου να δημιουργηθούν επί μέρους προσωρινού ή μόνιμου χαρακτήρα βάσεις, ώστε να εξυπηρετήσουν κατά τρόπο συστηματικό και διαχρονικό τις ερευνητικές τους ανάγκες. Παράδειγμα πανεπιστημιακής βάσης δεδομένων, όπου χρησιμοποιούνται στοιχεία της εταιρείας Dun and Bradstreet, είναι αυτή του ερευνητικού Κέντρου Επιχειρησιακής Έρευνας του πανεπιστημίου του Κέιμπριτζ, η έρευνα του οποίου τροφοδοτεί τις εθνικές πολιτικές της Μεγάλης Βρετανίας (ESRC Centre of Business Research). Η βάση στηρίζεται σε πάνελ στοιχείων που ανανεώνεται συστηματικά, με τη βοήθεια πληροφοριακού υλικού που αγοράζεται από την Dun and Bradstreet (Cosh and Hughes 2003).

3. Οι διαθέσιμες βάσεις δεδομένων επιχειρήσεων στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα οι δύο κύριες βάσεις δεδομένων για επιχειρήσεις είναι αυτές της ιδιωτικής εταιρείας ICAP που έχει δημιουργηθεί και ενημερώνεται από την εταιρεία, και το Μητρώο Επιχειρήσεων Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α), που συντάσσεται από το Κέντρο Πληροφορικής του Υπουργείου Οικονομικών (ΚΕ.Π.Υ.Ο.), για τις επιχειρήσεις που υποβάλλουν Φ.Π.Α. και αποστέλλεται προς επεξεργασία και διαχείριση στην Γενική Γραμματεία της Ε.Σ.Υ.Ε. (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας) και συγκεκριμένα στο Τμήμα Μητρώου και Ταξινομήσεων, της Διεύθυνσης Οργάνωσης, Μεθοδολογίας και Διεθνών Σχέσεων, που υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Διοίκησης και Οργάνωσης.

Ο ερευνητής μπορεί να αντλήσει στοιχεία για τις ελληνικές επιχειρήσεις και από άλλες επί μέρους δημόσιου χαρακτήρα πηγές, όπως αυτές του Χρηματιστηρίου Αθηνών, διαφόρων επιμελητηρίων, του Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών (Σ.Ε.Β), του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Ι.Κ.Α.), του Οργανισμού Γεωργικών Ασφαλίσεων (Ο.Γ.Α.), του Χρυσού Οδηγού του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδας (Ο.Τ.Ε.) και ορισμένων Υπουργείων, όπως για παράδειγμα του Υπουργείου Γεωργίας καθώς και από Διευθύνσεις, Γραμματείες και Φορείς του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας (όπως η Γενική Διεύθυνση Ιδιωτικών Επενδύσεων, που συγκεντρώνει στοιχεία για τις επιχειρήσεις που πραγματοποιούν επενδύσεις). Επίσης η Ε.Σ.Υ.Ε. διαθέτει επιπλέον στοιχεία, τόσο απογραφικά όσο και δειγματοληπτικά. Για παράδειγμα στον γεωργικό τομέα πραγματοποιεί δειγματοληπτική «έρευνα διάρθρωσης γεωργικών εκμεταλλεύσεων», για ορισμένα έτη. Ωστόσο, οι πηγές αυτές είναι, σε ορισμένες περιπτώσεις, περιορισμένης έκτασης, προσβασιμότητας και χρήσης⁶.

Τέλος σε ό,τι αφορά ειδικά σε βάσεις δεδομένων πολιτικής για τις επιχειρήσεις, υπάρχει σήμερα διαθέσιμη μια κύρια εθνική βάση δεδομένων για τις επιχειρήσεις — λήπτριες κρατικών κινήτρων και ενισχύσεων από την εφαρμογή των εκάστοτε Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης: Η βάση αυτή αποκαλείται Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (Ο.Π.Σ.).

4. Σύντομη παρουσίαση του Οδηγού Επιχειρήσεων της ICAP⁷

Ο «Οδηγός Επιχειρήσεων» της ICAP συντάσσεται με την χρήση των πληροφοριών που δημοσιεύουν οι επιχειρήσεις στην ετήσια δημοσίευση των ισολογισμών τους στα Φύλλα Εφημερίδος Κυβερνήσεως (Φ.Ε.Κ.) και στον Τύπο (οικονομικό ή πολιτικό), κατά την υποχρέωση ή προαίρεση που αυτές έχουν, ανάλογα με το νομικό τους καθεστώς και την εκάστοτε πολιτική δήμο-

σίευσης των οικονομικών τους μεγεθών και λογαριασμών, που ακολουθούν απέναντι στους μετόχους, συνεργάτες, στους παράγωγους και στους καταναλωτές.

Η βάση ενημερώνεται και από την πληροφορία σχετικά με τον αριθμό των εργαζομένων στην επιχείρηση, που αντλείται με απ' ευθείας τηλεφωνική επικοινωνία με τις επιχειρήσεις.

Η βάση έχει σημαντικά πλεονεκτήματα. Το κυριότερο είναι η ακριβής αποτύπωση των λογιστικών στοιχείων των εταιρειών που αναγράφονται στους ισολογισμούς (όπως ακριβώς δημοσιεύονται)⁸ και κατά συνέπεια η παροχή της δυνατότητας σύνταξης χρηματοοικονομικών δεικτών. Επίσης μια επιχείρηση μπορεί εύκολα να αναζητηθεί σε βάσεις διαφορετικών ετών, αφού η επωνυμία της είναι γραμμένη με τους ίδιους ακριβώς χαρακτήρες. Η ολοένα και πιο φιλική προς τον χρήστη έκδοση της εταιρείας επιτρέπει ταχεία αναζήτηση ανά κλάδο ή κωδικό της επιχείρησης και διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό την ανάλυση/έρευνα στο επίπεδο της επιχείρησης, μεμονωμένα. Στη βάση αντιπροσωπεύεται η συντριπτική πλειοψηφία των μεγάλων επιχειρήσεων και κυρίως των Ανωνύμων Εταιρειών της Ελλάδας, που έχουν υποχρέωση δημοσίευσης ισολογισμού (σύμφωνα με την σχετική νομοθεσία για τις Ανώνυμες Εταιρείες). Άρα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για ερευνητικά ζητήματα σε κλάδους, τομείς και χωρικές ενότητες που περιλαμβάνουν ή αφορούν μεγάλο μέγεθος εταιρείες και ιδιαίτερα τις Ανώνυμες.

Ωστόσο τα μειονεκτήματα της βάσης αυτής είναι ιδιαίτερα σημαντικά

α) περιορισμένος αριθμός επιχειρήσεων σε πανελλαδικό επίπεδο που δεν ξεπερνάει ετησίως τις 30.000, νούμερο που σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού των επιχειρήσεων στην Ελλάδα.

β) αδυναμία αντιπροσώπευσης επιχειρήσεων όλων των νομικών καθεστώτων, μεγεθών, κλάδων, τομέων και χωρικών ενοτήτων. Λόγω του τρόπου συγκέντρωσης των στοιχείων, η βάση ή τμήματα αυτής δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελούν δείγμα κάποιου ευρύτερου πληθυσμού (π.χ. κλαδικού ή γεωγραφικού). Η εταιρεία δεν διαθέτει προς τους ερευνητές στοιχεία αντιπροσώπευσης του πληθυσμού των επιχειρήσεων.

γ) πιθανή έλλειψη αξιοπιστίας για το στοιχείο της απασχόλησης που οφείλεται στον διαφορετικό τρόπο άντλησης του στοιχείου αυτού σε σχέση με τα υπόλοιπα.

δ) αδυναμία ακριβούς αναζήτησης στοιχείων εταιρειών συγχωνευμένων

και απορροφημένων (όπως αυτό συμβαίνει με τη βάση της Dun and Bradstreet, που παρέχει πληροφορίες για τις πατρικές εταιρείες)⁹.

ε) επί μέρους ελλείψεις στοιχείων (π.χ. στο έτος ίδρυσης των επιχειρήσεων, σε στοιχεία επικοινωνίας εταιρειών που αλλάζουν διεύθυνση κ.α.) και

ζ) ο μη αναλυτικά καταγεγραμμένος τρόπος δημιουργίας και συμπλήρωσης της βάσης και η μη καταγραφή των αδυναμιών και προβλημάτων που παρουσιάζει, ώστε να είναι σε γνώση του ερευνητή.

Από τις δύο πρώτες αδυναμίες της βάσης συνάγεται ότι δεν ενδείκνυται για ανάλυση ειδικά σε θέματα ΜΜΕ, καθώς και ότι οι όποιες κλαδικές και γεωγραφικές αναλύσεις θα πρέπει να αφορούν σε κλάδους που συγκεντρώνουν επιχειρήσεις σχετικά μεγάλου μεγέθους (δηλαδή που έχουν ολιγοπωλιακή ή μονοπωλιακή δομή). Επίσης η πιθανή έλλειψη αξιοπιστίας του στοιχείου της απασχόλησης οδηγεί υποχρεωτικά στην αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων επιβεβαίωσής του. Δεδομένης της σημασίας της απασχόλησης σε πολλές αναλύσεις σε θέματα ΜΜΕ, επιχειρηματικότητας και επιχειρήσεων (όπως τα θέματα ανάπτυξης ή επιβράδυνσης του ρυθμού μεγέθυνσης), το ενδεχόμενο σφάλματος δημιουργεί επιφυλάξεις για τη χρήση της βάσης για σχετικούς με τη χρήση του στοιχείου αυτού σκοπούς.

Σε ό,τι αφορά στην τελευταία αδυναμία, η οποία και μπορεί να προκαλέσει μεγάλες χρονικές καθυστερήσεις στην έρευνα, σημειώνεται ότι δεν αποτελεί υποχρέωση της εταιρείας η αναλυτική παρουσίαση του τρόπου συμπλήρωσης και δημιουργίας κάθε ετήσιας βάσης (η οποία ενδεχομένως αντίκειται και στην προάσπιση των εμπορικών της συμφερόντων).

5. Το Μητρώο Επιχειρήσεων Φ.Π.Α. της Ε.Σ.Υ.Ε.

5.1 Η δημιουργία του Μητρώου Φ.Π.Α.

Το Μητρώο Επιχειρήσεων Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.) στην Ελλάδα άρχισε να δημιουργείται με μεγάλη καθυστέρηση, σε σύγκριση με άλλα Ευρωπαϊκά κράτη, στα μέσα της δεκαετίας του '90. Αποτελείται από τα στοιχεία που συλλέγονται από το ΚΕ.Π.Υ.Ο. για τις επιχειρήσεις που υποβάλλουν τον Φ.Π.Α., σύμφωνα με την εκάστοτε ισχύουσα, σχετική με την υποβολή Φ.Π.Α., νομοθεσία. Τα στοιχεία αυτά συγκεντρώνονται μέσα από τις αιτήσεις συμπλήρωσης του φόρου και αφού πρώτα αρχειοθετηθούν ηλεκτρονικά, παραχωρούνται στην Ε.Σ.Υ.Ε., για επεξεργασία και διάθεση προς το κοινό.

Οι παραπάνω διαδικασίες πραγματοποιούνται με μεγάλη χρονική υστέρηση.

Για παράδειγμα τα στοιχεία του Μητρώου του 2002 (που είναι το πλε'ον πρόσφατα δημιουργημένο Μητρώο), δημοσιεύτηκαν την Άνοιξη του 2005.

Η Ελλάδα, σε αντίθεση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες όπου συνηθίζεται η ενημέρωση και δημοσιοποίηση των Μητρώων σε ετήσια βάση, διαθέτει μέχρι σήμερα περιορισμένο αριθμό Μητρώων, που προέρχονται από τα ακόλουθα έτη υποβολής δηλώσεων Φ.Π.Α.: 1994, 1995, 2000 και 2002¹⁰. Για τα υπόλοιπα, ενδιάμεσα έτη δεν έχουν δημιουργηθεί Μητρώα.

5.2 Κατηγορίες επιχειρήσεων που περιέχονται ή δεν περιέχονται στα Μητρώα

Ο εκάστοτε νόμος προσδιορίζει ποιες επιχειρήσεις έχουν υποχρέωση καταβολής Φ.Π.Α. και εμπεριέχονται στα Μητρώα και ποιες δεν έχουν ανάλογη υποχρέωση. Σύμφωνα με τον πλέον πρόσφατο νόμο¹¹, οι κυριότερες περιπτώσεις επιχειρήσεων που απαλλάσσονται νομίμως από την υποχρέωση καταβολής Φ.Π.Α. προέρχονται από

α) διάφορους κλάδους υπηρεσιών. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται κυρίως τα ιατρικά και παραϊατρικά επαγγέλματα¹², καλλιτεχνικά επαγγέλματα που δεν παρέχονται απευθείας στο κοινό¹³, επαγγέλματα παροχής εκπαίδευσης¹⁴, ορισμένα επαγγέλματα αθλητισμού και σωματικής αγωγής¹⁵, πολιτιστικής ή μορφωτικής φύσης¹⁶, ασφαλιστικές και αντασφαλιστικές εργασίες, εργασίες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, ορισμένες χρηματοπιστωτικές εργασίες, μισθώσεις ακινήτων καθώς και εργασίες παράδοσης και διανομής του Τύπου.

β) πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις που σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων δεν έχουν υποχρέωση τήρησης βιβλίων ή τηρούν βιβλία μέχρι πρώτης κατηγορίας και εντάσσονται σε ειδικό καθεστώς απαλλαγής από την υποχρέωση υποβολής Φ.Π.Α.¹⁷.

Αυτές οι δύο περιπτώσεις έχουν σημασία στην έρευνα σχετικά με τις ΜΜΕ και την επιχειρηματικότητα. Η πρώτη συνεπάγεται προβλήματα ορθής αντιπροσώπευσης του πληθυσμού των επιχειρήσεων ειδικά στον κλάδο των υπηρεσιών. Θέματα σχετικά με υπηρεσίες που δεν έχουν υποχρέωση καταβολή Φ.Π.Α., όπως για παράδειγμα η ανάπτυξη επιχειρήσεων του ιατρικού τομέα, δεν μπορεί να μελετηθούν με την χρήση της βάσης αυτής. Ο ερευνητής θα πρέπει να έχει υπόψη του τις εξαιρέσεις αυτές πριν από την εκκίνηση σχετικής έρευνας. Ωστόσο σημειώνεται ότι παρά τις εξαιρέσεις θέμα αντιπροσώπευσης συνολικά του κλάδου των υπηρεσιών δεν τίθεται, γιατί αποτελείται από ευάριθμο μέγεθος επιχειρήσεων.

Στη δεύτερη περίπτωση εξαιρείται αριθμός μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων, για τους κλάδους στους οποίους εφαρμόζεται το «ειδικό καθεστώς μικρών επιχειρήσεων»¹⁸. Άρα η έρευνα πρέπει να πραγματοποιείται εν γνώσει του ποιοι κλάδοι εντάσσονται στην κατηγορία αυτή από το Υπ.ΕΘ.Ο.

Ειδικά στις αναλύσεις του Μητρώου επιχειρήσεων του έτους 1995 δεν περιλαμβάνονται επιχειρήσεις από τους κλάδους Γεωργίας και Αλιείας. Το γεγονός αυτό είναι σημαντικό γιατί δεν επιτρέπει διαχρονική ανάλυση για τους κλάδους αυτούς.

Ωστόσο, δεδομένου ότι η πλειονότητα των επιχειρήσεων έχουν υποχρέωση καταβολής του φόρου και άρα εμπεριέχονται στα Μητρώα, ο πληθυσμός Φ.Π.Α. θεωρείται αρκετά αντιπροσωπευτικός του πληθυσμού των επιχειρήσεων και ο πλέον αντιπροσωπευτικός συγκριτικά με τις υπόλοιπες διαθέσιμες βάσεις¹⁹.

5.3 Κατηγορίες στοιχείων που περιέχονται στα Μητρώα και ταξινόμηση αυτών

Τα στοιχεία ανά επιχείρηση που διαθέτει το Μητρώο Φ.Π.Α. που διαχειρίζεται η Ε.Σ.Υ.Ε. προσδιορίζονται βάσει του νόμου²⁰ και είναι στοιχεία ταυτότητας, γεωγραφικής, νομικής και οικονομικής φύσης, καθώς και σχετικά με τη διάρκεια και την ηλικία της επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα, τα ανά επιχείρηση στοιχεία είναι τα ακόλουθα

- i) Επωνυμία
- ii) Ονοματεπώνυμο (ιδιοκτήτη ή διευθυντή ή επιχειρηματία)
- iii) Ταχυδρομική διεύθυνση επιχείρησης (οδός, αριθμός και ταχ. κώδικας)
- iv) Τηλέφωνα και φαξ επικοινωνίας
- v) Περιφέρεια, Νομός, Δήμος, Κοινότητα εγκατάστασης
- vi) ΑΦΜ
- vii) Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας
- viii) Νομική μορφή
- ix) Χρονολογία έναρξης εργασιών (έτος ίδρυσης) και
- X) Κύκλος εργασιών της επιχείρησης

Το στοιχείο παύσης εργασιών της επιχείρησης δεν είναι αξιόπιστο, γιατί

παρ' ότι αποτελεί υποχρέωση των επιχειρήσεων να υποβάλουν δήλωση παύσης εργασιών²¹, σε πολλές περιπτώσεις η παύση δεν καταγράφεται καθόλου ή δεν καταγράφεται σωστά. Γι' αυτό δεν διατίθεται από την Ε.Σ.Υ.Ε..

Σε αυτά τα στοιχεία προστίθεται από το Υπ.ΕΘ.Ο. η Μέση Ετήσια Απασχόληση (Μ.Ε.Α.) των επιχειρήσεων. Το στοιχείο αυτό είναι διαθέσιμο μόνο στα Μητρώα Επιχειρήσεων των ετών 1995 και 2002 και δεν εμφανίζεται με κάποια περιοδικότητα.

Η Ε.Σ.Υ.Ε., βασιζόμενη στη διαθεσιμότητα και αξιοπιστία των στοιχείων, χρησιμοποιεί γενικά τους ακόλουθους τρόπους ταξινόμησης των επιχειρήσεων

α) κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, όπου ακολουθείται ο διεθνής τρόπος στατιστικής ταξινόμησης (ΣΤΑΚΟΔ 2003)²².

β) κατά νομική μορφή, όπου η κατάταξη γίνεται βάσει νομικού καθεστώτος. Συγκεκριμένα στο Μητρώο του 1995 η κατάταξη γίνεται στις ακόλουθες κατηγορίες: Ο.Ε., Ε.Ε., Ε.Π.Ε., Α.Ε., Συνεταιρισμός, Κοινοπραξία, Κοινωνία, Μη κερδοσκοπική, Συμπλοιοκτησία, Ι.Μ.Ε., Ναυτιλιακή, Λοιπές και Προσωπική. Η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων του Μητρώου ανήκει στην τελευταία κατηγορία, όπως συμβαίνει διεθνώς.

γ) κατά γεωγραφική περιοχή εγκατάστασης, δηλαδή περιφέρεια, νομό, δήμο ή κοινότητα,

δ) κατά τάξεις μεγέθους κύκλου εργασιών ή/και απασχόλησης

Οι ταξινομήσεις αυτές παρουσιάζονται είτε μεμονωμένα είτε από κοινού (σε πίνακες που παρουσιάζουν ταυτόχρονα δύο ή τρεις τέτοιες ταξινομήσεις) και υποβοηθούν την έρευνα και τη διαχρονική σύγκριση των στοιχείων. Οι ταξινομήσεις των τάξεων μεγέθους κύκλου εργασιών και απασχόλησης δεν παραμένουν οι ίδιες διαχρονικά, γεγονός που δυσκολεύει την σύγκρισή τους. Ωστόσο η Ε.Σ.Υ.Ε. δύναται, με την υποβολή αιτήματος, να παράσχει ταξινόμηση σε τάξεις μεγέθους διαφορετικές από τις ευρέως διαθέσιμες προς το κοινό και ουσιαστικά να κάνει αναταξινόμηση των στοιχείων με άλλα κριτήρια.

5.4 Θέματα σχετικά με την ακρίβεια, πληρότητα και συγκρισιμότητα των στοιχείων

Υπάρχει μια σειρά από θέματα ακρίβειας, πληρότητας και συγκρισιμότητας των στοιχείων του Μητρώου Φ.Π.Α. γενικά αλλά και ειδικά σε ό,τι αφορά στην χρήση τους για έρευνα σε θέματα επιχειρηματικότητας και ΜΜΕ.

Παρακάτω παρουσιάζεται ένας αριθμός αυτών των θεμάτων, με την επιφύλαξη ότι υπάρχουν και μη καταγεγραμμένα στην παρούσα ανάλυση²³.

Από τα ήδη αναφερθέντα προκύπτουν ως προβλήματα ο περιορισμένος αριθμός διαθέσιμων Μητρώων, η μη συστηματική (και μάλλον τυχαία χρονικά) δημοσίευση τους, η σημαντική χρονική καθυστέρηση (τουλάχιστον δύο ετών) στη δημοσίευσή τους (που δυσκολεύει οποιαδήποτε έρευνα με άμεσο χαρακτήρα και καταναγκαστικά την αναβάλλει χρονικά), η μη διαθεσιμότητα για διάφορα έτη ορισμένων στοιχείων (ιδιαίτερα αυτού της απασχόλησης των επιχειρήσεων), η παντελής έλλειψη άλλων (ιδιαίτερα αυτού της παύσης των εργασιών), οι διαφορές στους τρόπους ταξινόμησης ανά Μητρώο και προβλήματα σχετικά με την έρευνα την σχετική με τις κατηγορίες όπου υφίστανται εξαιρέσεις επιχειρήσεων από την υποχρέωση υποβολής Φ.Π.Α.

Εκτός των παραπάνω επισημαίνονται και τα ακόλουθα

1) Η επωνυμία και το ονοματεπώνυμο των επιχειρήσεων δύσκολα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως στοιχείο αναζήτησης αυτών σε Μητρώα διαφορετικών ετών, λόγω του τρόπου που γίνεται η καταγραφή και η εισαγωγή στοιχείων με λεκτικό περιεχόμενο (με κενά, με παύλες, με κεφαλαία ή μικρά γράμματα κ.ά.). Ειδικά για το ονοματεπώνυμο και λόγω του τρόπου συμπλήρωσης των δηλώσεων Φ.Π.Α. δεν διευκρινίζεται (με ειδική υποσημείωση) σε ποιον συγκεκριμένα ανήκει (μπορεί να ανήκει στον ιδιοκτήτη, στο διευθυντή ή στον επιχειρηματία), με αποτέλεσμα να δυσκολεύει τις έρευνες στις οποίες είναι απαραίτητη η ακρίβεια αυτού του στοιχείου.

2) Ελλείψεις και ανακρίβειες παρουσιάζονται, σε ορισμένες περιπτώσεις, και στα στοιχεία επικοινωνίας. Για παράδειγμα υπάρχουν περιπτώσεις πλήρους έλλειψης των τηλεφώνων των επιχειρήσεων (επειδή είτε δεν υποβλήθηκαν στις δηλώσεις Φ.Π.Α. είτε δεν καταγράφηκαν καθόλου ή σωστά) ή άλλες όπου τα τηλέφωνα επικοινωνίας ανήκουν στο λογιστήριο της επιχείρησης, που μπορεί είτε να υπάγεται στην επιχείρηση είτε να αποτελεί ανεξάρτητη επιχείρηση. Και στις δυο περιπτώσεις και ιδιαίτερα στην δεύτερη μπορεί να δημιουργηθούν περιπλοκές στην αναζήτηση στοιχείων.

3) Αντίστοιχα προβλήματα παρουσιάζονται και για τις ταχυδρομικές διευθύνσεις, οι οποίες μπορεί να ανήκουν σε λογιστές ή σε ιδιώτες που σχετίζονται έμμεσα ή άμεσα με την επιχείρηση. Σε ό,τι αφορά ειδικά στους ταχυδρομικούς κωδικούς υπάρχουν έτη για τα οποία το στοιχείο αυτό δεν έχει συμπληρωθεί. Η έλλειψη αυτών και οι όποιες ανακρίβειες είναι σημαντικές, δεδομένης της

σημασίας που έχουν σε γεωγραφικές αναλύσεις, χαρτογραφήσεις και εισαγωγή δεδομένων σε γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών.

4) Η κατάταξη των επιχειρήσεων σε κλάδους γίνεται με κριτήριο την κύρια δηλωθείσα από τις επιχειρήσεις οικονομική δραστηριότητα. Κάθε επιχείρηση μπορεί να ανήκει σε έναν μόνο κλάδο. Ωστόσο μεγάλος αριθμός αυτών πραγματοποιούν παραπάνω από μια οικονομική δραστηριότητα, σε διαφορετικούς κλάδους. Δυστυχώς αυτές οι δραστηριότητες δεν καταγράφονται και επιπλέον τα οικονομικά στοιχεία που οφείλονται σε αυτές καταγράφονται στην κύρια δραστηριότητα της επιχείρησης. Το θέμα έχει μια ευρύτερη διάσταση και συνδέεται με τον θεωρητικό προβληματισμό στην βιβλιογραφία για τον ορισμό της επιχείρησης.

5) Αντίστοιχα με το παραπάνω είναι και τα προβλήματα που οφείλονται στην κατάταξη των επιχειρήσεων σε περιφέρειες, νομούς, δήμους και κοινότητες. Αυτά οφείλονται σε αλλαγές στις έδρες των επιχειρήσεων αλλά και σε αλλαγές που λαμβάνουν χώραν διαχρονικά στα όρια των χωρικών ενοτήτων.

6) Προβλήματα προκαλούνται στην αντιπροσωπευτικότητα του πληθυσμού και των οικονομικών του μεγεθών και από τα υψηλά μεγέθη της παραοικονομίας στην Ελλάδα και την φοροαποφυγή στην υποβολή του Φ.Π.Α.. Προκειμένου να αποφευχθούν τα προβλήματα σχετικά με την φοροαποφυγή και την παραοικονομία θα ήταν σκόπιμο η έρευνα να προσανατολίζεται και να εστιάζει σε εκείνα τα μεγέθη, κλάδους, περιφέρειες όπου το φαινόμενο παρουσιάζεται λιγότερο οξύ ή να ακολουθεί ορισμένες παραδοχές, κάνοντας χρήση της σχετικής βιβλιογραφίας²⁴.

7) Η δυσκολία δημιουργίας χρονολογικών σειρών και δεδομένων πάνελ, ως συνέπεια της αναφερθείσας έλλειψης στοιχείων για συνεχόμενα έτη (ή και Μητρώων) αλλά και της πολύπλοκης και χρονοβόρας διαδικασίας που απαιτείται για τη ταυτοποίηση των επιχειρήσεων μεταξύ των διαθεσίμων ετών και τη σύνδεση των στοιχείων τους (που είναι εφικτή με την χρήση του Αριθμού Φορολογικού Μητρώου). Κατά συνέπεια οι δυνατότητες οικονομετρικής έρευνας, που χρησιμοποιείται αρκετά στην μελέτη για την επιχειρηματικότητα και τις ΜΜΕ, περιορίζονται σημαντικά και ο ερευνητής μπορεί να εστιάσει κυρίως σε δεδομένα «cross-sectional».

8) Ιδιαίτερα για τους κλάδους της Γεωργίας και της Αλιείας που έχουν την ειδική θέση στην Ελληνική οικονομία και στην σύνθεση της παραγωγικής της

βάσης, η βάση Φ.Π.Α. παρουσιάζει ουσιαστικά προβλήματα αντιπροσώπευσης και πληρότητας που δυσχεραίνουν τη χρήση της για ερευνητικούς σκοπούς.

5.5 Θέματα εμπιστευτικότητας πληροφοριών, τήρησης του απορρήτου και διασύνδεσής του με την έρευνα

Σε ό,τι αφορά στην εμπιστευτικότητα της διαθέσιμης πληροφορίας και στην διαφύλαξη του στατιστικού απορρήτου, ο νόμος ορίζει ότι οι διαθέσιμες «στατιστικές πρωτογενούς υλικού» (και άρα και τα Μητρώα Φ.Π.Α.) «δημοσιεύονται και διαδίδονται σε τρίτους κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να αποκλείεται η άμεση και έμμεση αποκάλυψη της ταυτότητας εκείνων που παρέσχον ή εκείνων τους οποίους αφορά το πρωτογενές στατιστικό υλικό» (άρθρο 7, παρ. 1). Επίσης ορίζει ότι «επιτρέπεται η δημοσίευση Μητρώων οικονομικών μονάδων, μόνο με τα στοιχεία ταυτότητας των μονάδων (ονοματεπώνυμο/επωνυμία, ταχυδρομική διεύθυνση) και των δραστηριοτήτων που ασκούν κατά κλάδον οικονομικής δραστηριότητας» (άρθρο 7, παρ. 2).

Ο νόμος δεν αποκλείει την παροχή πληροφορίας κατ' άλλον τρόπο και την εξέταση άλλων αιτημάτων ερευνητικού ενδιαφέροντος. Στην περίπτωση που εγείρεται θέμα απορρήτου προβλέπει συγκεκριμένη διαδικασία έγκρισης μέσω της σύγκλισης της Επιτροπής Στατιστικού Απορρήτου εντός της Ε.Σ.Υ.Ε., η οποία έχει την αρμοδιότητα «να εξετάζει τα ζητήματα που αναφέρονται στη διατήρηση του εμπιστευτικού ή απορρήτου χαρακτήρα των πληροφοριών που συλλέγει η Γ.Γ.Ε.Σ.Υ.Ε.» (άρθρο 8, παρ. 1).

Τα θέματα εμπιστευτικότητας του απορρήτου των επιχειρήσεων πρέπει να αποτελούν αντικείμενο προσοχής, γιατί δεδομένου του μεγέθους της ελληνικής οικονομίας, εμφανίζονται συχνά σε πολλές περιπτώσεις κλαδικών, τομεακών, περιφερειακών και τομεακών αναλύσεων, όπου η παροχή στοιχείων από τη βάση, υπό τη μορφή δείγματος, είναι δυνατόν να αποκαλύψει την ταυτότητά τους. Ορθά λοιπόν ακολουθείται από την Ε.Σ.Υ.Ε. πολιτική προστασίας του απορρήτου των στοιχείων.

Στα πλαίσια αυτά ωστόσο, θα πρέπει να γίνει αντιληπτό, ότι το θέμα χρήσης στοιχείων άλλων πλην αυτών της ταυτότητας για ερευνητικούς σκοπούς, κατά τρόπον που δεν αποκαλύπτει τα στοιχεία των επιχειρήσεων μπορεί να είναι συμβατό με την πολιτική προστασίας του απορρήτου. Το θέμα αυτό εξάλλου είναι ανοικτό προς ερμηνεία από τον νόμο, αφού δεν ξεκαθαρίζεται με σαφήνεια. Η χρήση αυτών των στοιχείων (π.χ. απασχόλησης, τζίρου, νομικού καθεστώτος) χωρίς να συνδυαστεί με στοιχεία ταυτότητας μπορεί να ενισχύσει ουσιαστικά την ποιότητα και το επίπεδο της έρευνας στην Ελλάδα.

Η προσβασιμότητα σε αυτά και η χρησιμοποίησή τους, με παράλληλα την δυνατότητα διόρθωσης αυτών, όπου είναι απαραίτητο, είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί σε συνεργασία με την Ε.Σ.Υ.Ε.

6. Τρόποι βελτίωσης του Μητρώου Επιχειρήσεων Φ.Π.Α. και ευρύτερες προτάσεις

Έχοντας εντοπίσει παραπάνω τα περισσότερα από τα ουσιαστικά προβλήματα των βάσεων δεδομένων, είναι λογικό η ανάλυση να προχωρήσει στο στάδιο επισήμανσης των λύσεων.

Όστοςο παρά τις μεμονωμένες απαντήσεις που μπορεί να δοθούν στο επίπεδο ενός άρθρου, η άποψη του συγγραφέα είναι ότι οι πιο ουσιαστικές λύσεις θα δοθούν μέσα από διάλογο, προβληματισμό πάνω στα ζητήματα που τίθενται και συνεργασία των επιστημόνων, ερευνητών και όσων εφαρμόζουν σχετικές με αυτά πολιτικές.

Με το σκεπτικό αυτό το παρόν άρθρο δεν εστιάζει στην υποβολή συγκεκριμένων προτάσεων για τον τρόπο αντιμετώπισης καθενός ξεχωριστά των προβλημάτων που προαναφέρθηκαν. Ως περισσότερο αναγκαία και προαπαιτούμενη αυτών θεωρείται από τον συγγραφέα η σύγκληση της επιστημονικής κοινότητας των ελλήνων οικονομολόγων και των σχετικών επιστημόνων ευρύτερα σε ημερίδα/συνέδριο που να εστιάζει στο εν λόγω θέμα, με την συνεργασία της Ε.Σ.Υ.Ε.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια θα ήταν ιδιαίτερα ωφέλιμο να καθιερωθεί θεσμικά η συνεργασία της Ε.Σ.Υ.Ε. με την επιστημονική κοινότητα, ώστε η συλλογή και επεξεργασία στοιχείων από την τελευταία να γίνεται με την απαραίτητη ακαδημαϊκή συμβολή.

Επιπρόσθετα, στις δυνατότητες της Ε.Σ.Υ.Ε. περιλαμβάνεται και η δημιουργία ενός αυτόματου τρόπου ενημέρωσης των στοιχείων των επιχειρήσεων, με την λήψη της ηλεκτρονικής πληροφορίας που υποβάλλεται από τις επιχειρήσεις.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι ένα από τα πιο αναγκαία στάδια της πολιτικής για τις επιχειρήσεις και την επιχειρηματικότητα, η έλευση του οποίου έχει καθυστερήσει πολύ στην Ελλάδα, είναι να καθιερωθεί ένας κρατικός μηχανισμός εγγραφής των επιχειρήσεων, σαν τους αντίστοιχους άλλων χωρών, μέσω του οποίου θα είναι δυνατόν να αντληθούν στοιχεία για τις επιχειρήσεις.

Τέλος επισημαίνεται ότι πρέπει να γίνει πλέον συνείδηση η ανάγκη δημιουργίας βάσεων δεδομένων από τα πανεπιστημιακά ιδρύματα, με κριτήρια αμιγώς ερευνητικά και επιστημονικά, που θα προσφέρει χαμηλού ή μηδενικού κόστους πρόσβαση στην επιστημονική κοινότητα. Αυτή η κατεύθυνση μπορεί να ακολουθηθεί σε συνεργασία με την Ε.Σ.Υ.Ε. και άλλους φορείς, δημόσιους και ιδιωτικούς και να ωφελήσει πολλαπλά την έρευνα σχετικά με την επιχειρηματικότητα αλλά και ευρύτερα τους διάφορους κλάδους οικονομικών και επιχειρηματικών σπουδών.

Σημειώσεις

1. Παρά το γεγονός ότι όλοι οι κλασικοί οικονομολόγοι εξέτασαν την θέση και τον ρόλο του επιχειρηματία στην παραγωγή, υπάρχει μια γενική συμφωνία μεταξύ των οικονομολόγων ότι το έργο του Σουμπέτερ ανέδειξε την σημασία των επιχειρηματιών και έφερε τον ρόλο τους στο επίκεντρο της οικονομικής ανάλυσης. Πολλοί οικονομολόγοι ταυτίζουν την έννοια της επιχειρηματικότητας με τον τέταρτο παράγοντα της παραγωγής διαδικασίας. Ωστόσο στο παρόν άρθρο, ο όρος χρησιμοποιείται με την ευρύτερη του έννοια.

2. Αυτό επιβεβαιώνεται και από μια σειρά από μελέτες σε θέματα επιχειρηματικότητας και επιχειρήσεων σε περιφερειακό επίπεδο (όπως αυτές που παρουσιάστηκαν στο περιοδικό *Regional Studies* Vol.).

3. Η μετάφραση του όρου "learning firm" χρησιμοποιείται από τον συγγραφέα του παρόντος άρθρου.

4. Η παραπομπή είναι των Dunne et al., (1988).

5. Δείτε Birch 1979. Για μια συνοπτική παρουσίαση της εργασίας του Birch, της προσφοράς του και της κριτικής που ασκήθηκε στο έργο του δείτε Storey 1994.

6. Σε αρκετές περιπτώσεις τίθεται ορθώς από τους υπεύθυνους φορείς των πηγών αυτών το ζήτημα της εμπιστευτικότητας των προς διάθεση στοιχείων. Ωστόσο δεν υπάρχει μια ενιαία αντίληψη μεταξύ των φορέων για το τι αποτελεί εμπιστευτική πληροφορία, με αποτέλεσμα η έρευνα να εξαρτάται από την υποκειμενική κρίση άλλων πλην του ερευνητή και εν τέλει της Ελληνικής επιστημονικής κοινότητας.

7. Διευκρινίζεται ότι η εταιρεία δύναται να παράσχει στοιχεία με διάφορους τρόπους αναζήτησης από την βάση δεδομένων που διαθέτει. Η παρούσα μελέτη εστιάζει στον «Οδηγό Επιχειρήσεων ICAP» και δεν εξετάζει την δυνατότητα άντλησης στοιχείων από την βάση της εταιρείας με εναλλακτικούς τρόπους.

8. Η βάση περιλαμβάνει τους ισολογισμούς και σε ψηφιοποιημένη μορφή, προσφέροντας κατ' αυτόν τον τρόπο και σημαντικό αριθμό ιστορικών οικονομικών στοιχείων.

9. Αυτό το ελάττωμα είναι δυνάμει πολύ σημαντικό, αν ένας φορέας θέλει να ενημερώσει (π.χ. μετά από λίγα χρόνια) μια βάση που έχει ήδη δημιουργήσει από δεδομένα που παρέχει ο Οδηγός (και μπορεί να μεταφραστεί σε σημαντικά κόστος για τον χρήστη της βάσης). Είναι όμως δυνατόν να διορθωθεί με περαιτέρω έρευνα ανά περίπτωση.

10. Αν και η συλλογή στοιχείων υποβοηθήθηκε αρκετά από την εισαγωγή ηλεκτρονικού συστήματος αρχειοθέτησης, ωστόσο δεν έχει καθιερωθεί σε ετήσια βάση.

11. Νόμος υπ' αριθμ. 2859/2000 (Φ.Ε.Κ. 248/7-11-2000), με τίτλο "Κύρωση του Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας".

12. Σύμφωνα με το άρθρο 22 με τίτλο «Απαλλαγές στο εσωτερικό της χώρας», στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι παροχές υπηρεσιών ιατρικής και φαρμακευτικής περίθαλψης και διάγνωσης, οι γιατροί, οδοντίατροι, νοσοκόμοι, φυσιοθεραπευτές, οδοντοτεχνίτες, οι παροχές ειδών οδοντικής προσθετικής. Επίσης η παράδοση ανθρωπίνων οργάνων, ανθρώπινου αίματος και ανθρώπινου γάλακτος, η μεταφορά ασθενών και τραυματιών με οχήματα για το σκοπό αυτό.

13. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι συγγραφείς, καλλιτέχνες και ερμηνευτές έργων τέχνης.

14. Σύμφωνα με το άρθρο 22 στην κατηγορία αυτή εντάσσονται «γενικά η παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης και οι στενά συνδεδεμένες με αυτήν πράξεις παράδοσης αγαθών που παρέχονται από δημόσια εκπαιδευτήρια ή από άλλα πρόσωπα αναγνωρισμένα από την, κατά περίπτωση, αρμόδια αρχή» καθώς και «η παράδοση ιδιαίτερων μαθημάτων όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης».

15. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται υπηρεσίες παροχής αθλητισμού και σωματικής αγωγής που παρέχονται από νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

16. Πρόκειται για υπηρεσίες πολιτιστικής ή μορφωτικής φύσης και για τη στενά συνδεδεμένη με αυτές παράδοση αγαθών, εφόσον προσφέρονται από νομικά πρόσωπα, οργανισμούς ή ιδρύματα με μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα και δεν οδηγούν σε στρέβλωση του ανταγωνισμού.

17. Σύμφωνα με το άρθρο 39 του Νόμου υπ' αριθμ. 2859/2000 (Φ.Ε.Κ. 248/7-11-2000), με τίτλο «ειδικό καθεστώς μικρών επιχειρήσεων». Στην κατηγορία αυτή δεν εντάσσονται οι επιχειρήσεις που πραγματοποιούν ακαθάριστα έσοδα κατά ποσοστό τουλάχιστον εξήντα τοις εκατό (60%) από χονδρικές πωλήσεις ή εξαγωγές ανεξάρτητα από ποσοστό».

18. Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις και αγροτική παραγωγή δεν περιλαμβάνονται εν γένει σε αυτήν την κατηγορία, γιατί υπόκεινται στις διατάξεις του άρθρου 41, που έχει τίτλο «Ειδικό καθεστώς αγροτών».

19. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι βάσει του άρθρου 40 με τίτλο «ειδικό καθεστώς κατ' αποκοπήν καταβολής του φόρου», οι επιχειρήσεις που υποβάλλουν κατ' αποκοπήν Φ.Π.Α. δεν έχουν υποχρέωση υποβολής περιοδικών και εκκαθαριστικών δηλώσεων (βάσει απόφασης του Υπ.ΕΘ.Ο., που αφορά στον κλάδο), και άρα δεν μπορεί να συγκεντρωθούν για αυτές στοιχεία οικονομικής φύσης.

20. Νόμος υπ' αριθμ. 2392/1996 (Φ.Ε.Κ. 60/ 9-4-1996) με τίτλο «Πρόσβαση της Γενικής Γραμματείας Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε.) σε διοικητικές πηγές και διοικητικά αρχεία, Επιτροπή Στατιστικού Απορρήτου, ρύθμιση θεμάτων διενέργειας απογραφών και στατιστικών εργασιών, καθώς και θεμάτων της Γενικής Γραμματείας Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε.)». Σύμφωνα με το άρθρο 12, με τίτλο «Χρήση Μητρώων Φ.Π.Α. του ΚΕ.ΠΥ.Ο», η Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε. έχει την δυνατότητα να αντλήσει από τα Μητρώα Φ.Π.Α.

του ΚΕΠΥΟ τα ακόλουθα: i) επωνυμία, ii) διεύθυνση, iii) κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, iv) νομική μορφή, v) ημερομηνία έναρξης εργασιών, vi) ημερομηνία διακοπής εργασιών, vii) κύκλο εργασιών. Επίσης έχει την δυνατότητα χρήσης του ΑΦΜ των επιχειρήσεων.

21. Βάσει του άρθρου 36 του Νόμου υπ' αριθμ., 2392/1996 (Φ.Ε.Κ. 60/ 9-4-1996)

22. Η τρέχουσα αναθεωρημένη ταξινόμηση του 2003 (ΣΤΑΚΟΔ 2003), προέρχεται από τις αντίστοιχες προτεινόμενες από το Γραφείο Στατιστικής των Ηνωμένων Εθνών (ISIC, Αναθ. 3.1.) και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (NACE, 1.1.).

23. Διευκρινίζεται ότι αρκετά από αυτά τα θέματα δεν αποτελούν προϊόν εσφαλμένων πράξεων ή παραλείψεων των σχετικών φορέων διαχείρισης.

24. Εν προκειμένω ένα πολύ καλό σημείο εκκίνησης είναι η πιο πρόσφατη σχετική και αρκετά αναλυτική εργασία του Τάτσου (Τάτσος 2001).

Βιβλιογραφία

- Bannock G. and Partners (1989) Small business statistics: A feasibility study prepared for the Department of Employment, Graham Bannock and Partners, London.
- Bates T. (1990) New databases in social sciences: The characteristics of business owners data base. *Journal of Human Resources*, 25 (Fall), pp. 752-756.
- Birch D. (1979) *The Job Generation Process*, MIT Programme for Neighbourhood and Regional Change, Cambridge, Massachusets.
- Brock W.A. and Evans D.S. (1989) *Small business economics*, Vol. 1, pp. 7-20.
- Cosh A. and Hughes A. (eds) (2003) *Enterprise Challenged: Policy and performance in the British SME sector 1999-2002*, ESRC Centre of Business Research, University of Cambridge.
- Cunningham J.B. and Lischeron J. (1991) Defining entrepreneurship, *Journal of Small Business Management*, 29, pp. 45-61.
- Daly M. (1991) VAT registrations and deregistrations in 1990, *Employment Gazette*.
- Dale A., Arber S. and Procter M. (1988) *Doing Secondary Analysis*, Unwin Hyman, London.
- Davidsson P., Low M.R. and Wright M. (2001) *Low and MacMillan Ten Years on: Achievements and Future Directions for Entrepreneurship Research*, *Entrepreneurship Theory and Practice*, Vol. 25. 4, Summer, 2001.
- Dunne T., Roberts M.J. and Samuelson L. (1988) Patterns of firm entry and exit in U.S. manufacturing industry, *Rand Journal of Economics*, Vol. 19 (4), Winter 1988, pp. 495-515.
- Dunne T., Roberts M.J. and Samuelson L. (1989) The growth and failure of U.S. manufacturing plants, *Quarterly Journal of Economics*, CIV, November, pp. 671-698.
- Evans D.S. (1987) Tests of Alternative Theories of Firm Growth, *Journal of Political Economy*, 95 (4), August, pp. 657-674.

- Katz J.A. (1992) A secondary analysis in entrepreneurship: An introduction to databases and data management, *Journal of Small Business Management*, 30(2), pp. 74-86.
- Katz J.A. (2000) The logic and opportunities of secondary analysis in entrepreneurship research, in Jerome A. Katz (editor) *Advances in Entrepreneurship, Firm Emergence and Growth Volume 4: Databases for the study of entrepreneurship*, Greenwich, CT: JAI Press.
- Kuhn T.S. (1962) *The Structure of Scientific Revolutions*, University Chicago Press.
- Low M.B. and MacMillan I.C. (1988) Entrepreneurship: Past research and future challenges, *Journal of Management*, 14, pp. 139-162.
- Low M.B. (2001) The Adolescence of Entrepreneurship Research: Specification of Purpose, *Entrepreneurship Theory and Practice*, Vol. 25. 4, Summer, 2001.
- Lucas R.E. Jr (1978), On the size distribution of business firms, *Bell Journal of Economics*, Vol. 9 (2), Autumn, pp 508-523.
- Storey D.J. (1994) *Understanding the small business sector*, Thomson Learning.
- Wolken J.D. (1998) New data sources for research on small business finance, *Journal of Banking and Finance*, 22(6-8), pp. 1067-1076.
- Τάτσος Ν. (2001) *Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Παπαζήσης, Αθήνα.